

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 2.

Lördagen den 14 Januari

1871.

Den sammanträdande riksdagen.

Under den med hvarje dag stegrade uppmärksamheten på de utländska tilldragelserna har tidpunkten för kamrarnes sammanträdande kommit öfver allmänheten i det närmaste obemärkt. Och likväl kommer måhända detta riksmöte att blifva af större vikt än något af de föregående under den nya riksdagsordningen, så vidt det kommer att godkänna eller förkasta vissa viktiga principer i afseende på statsmakternas inbördes ställning, rättigheten att förfoga öfver reserverade medel, statens förhållande till den enskilda företagsamheten i afseende på penningarörelse, jernvägsanläggningar, o. s. v., hvilka vid den närmast föregående riksdagen gjort eller åtminstone sträfvat att göra sig gällande, på samma gång utvecklingen af de större världshändelserna icke skall undgå att på åsigter och sinnesstämning trycka en mer eller mindre allvarlig prägel.

Det är åtminstone en tröst att konung och kamrar mötas under gynsamma ekonomiska förhållanden. De båda förnämsta extra inkomsttitlarna tull- och brännvinsmedel hafva under det nyss förlutna året lemnat ett öfverskott, utöfver de i årets statsreglering beräknade beloppen, af något mer än tre millioner, och det genom två på hvarandra följande goda skördar jemte gynsamma handelsförhållanden återställda välståndet i landet ger allt hopp att dessa

viktiga statsintrader fortfarande befinna sig i stigande. En samtida har på grund af detta förhållande ifrågasatt att de vid 1867 års riksdag förhöjda tullbeskattningar å kaffe, socker och tobak, äfvensom den stegrade afgiften å tillverkning af brännvin, skulle kunna nedsättas till de förra beloppen. Så önskvärda vi äfven för vår del anse dessa nedsättningar i de indirekta skatterna, befara vi likväl att de icke för det närvarande låta verkställa sig, ty dels torde det visa sig att, utom hvad som blifvit lyftadt af lilla kreditivet, förslagsanslagen blifvit ej så obetydligt öfverskridna, dels är det antagligt att större anslag än hittills komma att erfordras för försvarsverkets materiel, och slutligen måste man ihågkomma att förra riksdagen för detta års statsreglering tog i anspråk icke blott hela banko-vinsten, så när som på ett knappast nämnvärdt belopp af omkring 143,000 rdr, utan äfven mer än 1 million sådana tillgångar som utgjorde äldre besparingar eller åtminstone icke härflutit från årligen återkommande inkomster. Att lefva på kapitalet är ingen sund hushållning för den enskilde; icke heller är systemet nyttigt för staterna, ehuru ofta det blifvit i nödens stund tillgripet.

Under sådana omständigheter synes det vara mindre klokt att räkna på en skattnedsättning, och vi hafva allt skäl att vara

nöjde om, såsom vi hoppas, ingen förhöjning blir nödvändig för att fylla de utomordentliga behoven. Om försvarsfrågan hafva vi så nyligen yttrat oss, att vi icke hafva något att dervid tillägga. Hvilken arméorganisation än må blifva beslutad, behöfver landet välförsedda förråd, och ingen god medborgare må under tider sådana som de närvarande neka att bidra till fyllandet af dessa upplag, hvilka äro nödvändiga för vår trygghet. De förbrukas icke annat än småningom och äro derföre på visst sätt att anse såsom kassareserver, ehuru de icke afkasta någon ränta.

Den fråga som, näst försvarsväsendet, kommer att taga riksdagens uppmärksamhet in anspråk, är anslaget till det sekundära jernvägsnätet och dess fördelning. Då nu icke mycket mer återstår af stambanorna, och konkurrensen om statens understöd åt de särskilda orterna blir i samma mån större, blir vådan på samma gång större för våldsamma slitningar mellan dessa orts-intressen. Trehundra oausvariga domare i egen sak gifva icke de bästa garantier för en rättvis dom, och det vore en stor välgerning i alla afseenden, om kamrarne kunde besluta sig att lemna den närmare fördelningen af detta anslag i regeringens händer.

Regeringens välbetänkta åtgärd att lemna presidentembetet i statskontoret tillsvindare obesatt gifver oss förhoppning att den nye chefen för finansdepartementet icke förlorat ur sigte den ombildning af statens drätselväsende och medelförvaltning, hvars nödvändighet han redan för 17 år sedan uttalade i Borgareståndet. Oförmligheten deraf att kongl. maj:ts anordningar skola i rikets kassakontor underkastas kollegial pröfning, med alla de omgångar och uppskof som deraf blifva följder, har af andra redan blifvit så lifligt skildrad att dervid ingenting är att tillägga. I afseende på de många särskilda kassaförvaltningarne, som göra att staten för sina löpande behof icke sällan måste uppträda som lånesökande, under det de förnöda medlen ligga fastlästa i den ena eller andra af dess speciella fonder, yttrade hr *Wærn*, för fyra år sedan i Första kammaren, åsigter, hvilka ingen befarar att se honom otrogen. Äfven landtränteriernas bokföringssätt är allting annat än tidsenligt. En affärsmerzigare inrättning af alla

dessa föråldrade former är hvad som länge gjorts oss behof, men dertill fordras längre och arbetssammare förberedelser än mången föreställer sig. Vi hoppas emellertid att det verk som är börjadt icke skall afstadna förr än det är fullbordadt.

Det är oss icke bekant i hvad mån arbetet med embetsverkens förenkling framskridit sedan förra riksdagen, och det skulle icke alldeles förundra oss, om vi erföre att den öfverväldigande massan af löpande ärenden utöfvat sin förlamande tryckning äfven på den departementschef som dessa angelägenheter närmast tillhöra. Ju längre emellertid det onda får fortfara, desto svårare blir det att finna botemedlet, och det blir nödvändigt att söka det från flere sidor. Riksdagen kan och bör dertill bidra genom att ej belasta regeringen med alltför många framställningar i olika ämnen, och departementscheferne kunna äfven å sin sida göra mycket till saken, om de med sina expeditiionschefer och underordnade ingå en sådan arbetsfördelning, att de sjelfva endast förbehålla sig den högsta ledningen och några få af de principielt viktigaste målen.

Bland mera betydande föremål för propositioner som riksdagen motser af regeringen, nämna vi i första rummet myntreformen och fattigvårdslagstiftningen. Den förra är så väl utredd genom den för ändamålet nedsatta komitén, att inga särdeles svårigheter böra möta för dess framläggande; den senare åter har genom en dubbel komitébehandling blifvit så nära återförd från det första dristiga principbetänkandet till likhet med den nu gällande förordningen, att inga särdeles betänkligheter borde möta mot lagens promulgerande. En förnyad framställning om upphörandet af tackjernstionden torde vara att vänta i sammanhang med roteringsfrågan, och det är hög tid att denna både oförmöjliga och tryckande produktionsskatt ändtligen finge försvinna.

Antalet af de enskilda motionerna har under den nya riksdagsordningen varit i oafbrutet nedgående, och man bör hoppas att denna rörelse fortgår. Utan tvifvel framkomma en mängd förslag i några sådana ämnen, som isynnerhet i Andra kammaren intaga ett stående rum på dagordningen, såsom om grunderna för valrätten till Andra kammaren, den kommunala

röstberäkningen lagstiftningen, för de enskilda bankerna o. s. v. Utan att bestrida möjligheten deraf, att en lägre census kunde gifva lika goda val till Andra kammaren, som de senaste, måste vi dock bekänna vår oförmåga att nu inse några tvingande skäl för rösträttens utsträckning, och hvad den kommunala röstberäkningen angår, så har i afseende på städerna röstmaximum så nyligen blifvit förändradt, att man bör se några följder deraf innan man beslutar sig för några vidare förändringar; hvad åter landet angår, synes oss saken praktiskt taget temligen ligkiltig. Af ojemförligt viktigare inverkan på en mängd samhälliga intressen är den förbittrade striden om bankväsendet, som beklagligtvis mer och mer behandlas, icke såsom en praktisk fråga utan såsom en politisk partisak; ty i annat fall skulle man aldrig hafva uppstått den fordran, som står i så bjert motsats med vår tids näringsfrihet och decentralisationssträfvande, att penningrörelsen ensam af all affärsverksamhet skall vara monopoliserad hos en inrättning som samfärd styres af hela riksdagen såsom principaler, men hvars förvaltning i sista hand lägges i händerna på fullmäktige, hvilkas tillsättning, åtminstone till en del, bestämes af den politiska partiställningen. Under andra omständigheter, och om ej nya klassfördomar, som kommit i det gamla ståndssplitets ställe, alldeles fördunklade begreppen och bortskymde det rena sakförhållandet att landtbrukarne utgöra flertalet af lottegarne i de enskilda bankerna, skulle det vara en möjlighet att åstadkomma en ändamålsenlig revision af grunderna för dessa inrättningsars sedelutgifningsrätt, hvarom åtskilligt kan vara att säga. Upphettad och förvillad, såsom sinnesstämmningen ännu tycks vara, är det omöjligt att beräkna när den tid skall inträffa, då kamrarne praktiskt och lidelsefritt, såsom det egnar lagstiftare, skola blifva i stånd att fatta vigten äfven af denna rörelsegrens frihet, och i sammanhang dermed inse hvilka vådor för eganderätten innebäras i den tvångskurs för riksbankens sedlar, hvilken under andra förhållanden olyckligtvis blifvit beklädd med grundlagshelgd.

Riksdagens personal har sedan förlidet år icke undergått några större förändringar. Af Första kammarens 126 ledamöter

hafva 11 blifvit nyvalde, eller mindre än en elftedel af hela kammaren. Af de 125 ledamöter som valdes om hösten 1866 sitta 88 alltjemt kvar på sina platser, och man har icke kunnat märka att dessa få ombyten utöfvat någon iuverkan på hela kammarens karakter. Af Andra kammarens ursprungliga 191 ledamöter, som valdes till 1867 års riksdag, återfinnas vid denna endast 65; 13 hafva gått bort sedan förlidet år. Af de nyvalde har ingen, såvidt det är oss bekant, förut utöfvat någon politisk verksamhet.

De partibenämningar som hittills varit brukade synas oss föga svara mot hvad man med dem velat beteckna. Majoritetten i Andra kammaren har af sina ledare blifvit kallad »landtmannapartiet», men majoritetten i Första kammaren är äfven jordegare, och skulle följaktligen lika väl kunna göra anspråk på benämningen. Vi förmoda att man valt ordet »landtman» i stället för en annan term, som efter ståndens försvinnande icke gerna kunde begagnas, och att man med det nya namnet velat beteckna ungefär de åsigter och den tankegång som man var van att finna i det gamla bondeståndet, dock med den förändring, att ståndets polemiska udd, som under den långvariga förbindelsen med borgareståndet var riktad mot adel och prester, nu mera vändt sig icke mot stadsintresset, ty ett sådant finnes icke längre, men mot de mera universella tänkesätten som städernas bildade invånare hafva gemensamma med de större godsegarne.

Emellertid håller icke ens denna skiljelinie fullt streck, ty man har hos en och annan af partiets mera framstående medlemmar icke förmärkt den fiendlighet mot det fria handels- och näringsystemet, och den undfallenhet för några af de oskyldigaste radikala idéerna, t. ex. i afseende på den kommunala rösträtten, som utmärkt flertalet af gruppen. Det sammanhållande bandet mellan dessa olika elementer var en principiell opposition mot den förra ministären, som förnämligast yttrade sig i anslagsvägringar. Man torde komma sanningen närmast, om man säger att denna sida varit konservativt oppositionel, i motsats mot den ministeriella och i de flesta sociala frågor liberalare majoriteten i Första kammaren, hvilken, förenad med Andra kammarens likatänkande mino-

ritet, hittills företett en liten numerisk öfvervigt inom hela riksdagen.

Det är troligt att detta specifikt landtmanniska elementet, som äfven i Första kammaren räknar ett litet antal medlemmar, kommer att i afseende på banklagstiftning och riksbankens monopol, grundskatter, indelta armén och sträng hushållning med statsmedlen ställa sig på sin gamla ståndpunkt, ehuru man äfven i dessa afseenden, efter en gammal ledares bortgång, torde kunna hoppas en mera öppen blick för tidens fordringar; men det gemensamhetsband som fans i den oppositionella ställningen mot den De Geerska ministären har bortfallit, sedan de sista kvarstående medlemmarne af detta kabinett som hade en politisk betydelse nu mera afgått. Det fins nemligen ingen anledning att detta parti skulle möta den nya regeringen med afgjord fientlighet, och man har berättat att fraktionens hittills mest framstående man skulle tillsagt den nuvarande finansledningen ett slags *Treuga Dei* på ett års tid, en frist, inom hvilken den nya statsrådssammansättningen skulle kunna hinna visa hvad den förde i skölden.

Händelserna i Frankrike hafva icke varit gynnande för det lilla abstrakt politiska parti som derifrån brukar taga sin lösen. Under hvilken benämning detta parti denna gång kommer att uppträda, är oss icke bekant.

En *demokrati* i den mening, att den rörliga massan af de minst upplyste skulle beherrska det hela, kan aldrig blifva populär bland vår om sin egen ställning ytterst ömtåliga bondeklass, och denna betraktar derföre också med ett misstroget smålöje det program till demokratiens fullständiga införande hos oss, som en af partiets mest avancerade skriftställare nyligen framställt i en af våra tidskrifter, och som, med öppet angifvande af sin ensidigt politiska syftning, går ut derpå att genom tjenstehjonsstadgans upphäfvande och statdrängarnes förvandling i en mängd små jordegare åstadkomma en alldeles ny klass af politiskt berättigade personer, som genom sin öfvervägande massa skulle blifva i stånd att flytta makten ur de klassers händer hvilka hittills utöfvat den. Detta parti, hvars betydighet är öfvervägande litterärt, ty det väger högst obetydligt i praktiska frågor, kan troligen motse någon tillökning i Andra kammaren från den yttersta venstern af landtmannapartiet, som icke torde kunna umbära retelsen af en principiel opposition; men å andra sidan har man trott sig finna, att partiets flinkaste talare redan länge sett sig om efter en mera lofvande bana för sina talenter, och efter all anledning läser »demokratien» denna gång i den politiska partiställningen icke behöfva medtagas i räkningen.

Teaterfrågan.

Några ord om teatern, med särskildt afseende på kungl. teaterkomiténs betänkande af *Edward Stjernström*.

Teaterfrågan är icke en angelägenhet af politisk betydelse, men den har icke desto mindre sin stora vikt för en hel mängd personer, och dess ekonomiska sida skall icke upphöra att egga och reta sinnena inom riksdagen, till dess den kommit helt och hållet på det klara. Det fögnar oss derföre att hon blifvit till besvarande upptagen af en man, som genom sin personliga erfarenhet är mer egnad att besvara henne än någon myndighet, hvilken man kunde affordra ett officiellt utlåtande.

Hr Stjernströms lilla skrift är visserligen till formen en kritik öfver teaterkomiténs betänkande, och såsom sådan mycket sträng,

men den innehåller derjemte också ett direkt förslag, som vi anse värdt den allra största uppmärksamhet och till hvilket vi derföre längre ned skola återkomma.

Herr Stjernström klandrar med stor bitterhet komitén derföre att ej denna gått till grunden och framdragit sjelfva den innersta orsaken till den kongl. teaterns obestånd. Vi hafva hvarken önskan eller behörighet att uppträda till komiténs försvar, men vi anse det af vikt för sjelfva saken att dess utlåtande blir betraktadt ur en riktig synpunkt. Hr S. förebrår komiterade att de sagt sig sakna befogenhet att föreslå några bestämmelser för teaterns konstnärliga utveckling, och frågar med en viss skärpa: »för hvad ändamål har då komitén blifvit nedsatt? Var det allena för att utreda den

finansiella ställningen?» En blick på första raderna af komiténs betänkande, hvori redogöres för dess uppdrag, ger tydligt tillkänna att sådant var förhållandet, och tillfölje af teaterchefens ställning utan allt ansvar eller beroende inför och af någon annan än h. m. konungen personligen, saknade komitén hvarje befogenhet att ingå i en kritik öfver styrelseåtgärder, för hvilka ingen var redovisningsskyldig någon annan än konungen. Vi tro oss dessutom veta, att då en af de personer, som sedermera inkallades i komitén yttrade sin föreställning om lämpligheten att gifva hr Stjernström en plats bland de komiterade, erinrades deremot, att då komiténs ändamål vore att i första hand inför riksdagen redogöra för teaterns affärsställning, så vore också dess sammansättning i och med detsamma betingad. Derföre insattes deri en räkenskapsvan ledamot af hvardera kammaren och till ordförande en nu mera afviden affärsman, hvars skicklighet att utreda trassliga ekonomiska förhållanden var bepröfvad, samt derutöver två personer, af hvilka den ene såsom f. d. styresman kände väl till teaterekonomen och den andre genom litterär verksamhet och ådagalagt en nära bekantskap med dess angelägenheter. Hela gången af bevisningen röjer att komitéen sålunda fattat sin uppgift, och om den endast i lena och beslöjade ordalag yttrat sig om sjelfva grunderna för den artistiska ledningen och för tillsättningen af sjelfva chefsplatsen, så är detta fullkomligt förklarligt, då betänkandet är ställt till h. m. konungen.

Hr Stjernström anmärker sedan såsom en brist att ingen redogörelse blifvit afgifven för Dramatiska teaterns affärsverksamhet under hans ledning, hvarom han sjelf nu lemnar intressanta upplysningar, som visa att denna teater under de tre sista åren styrdes af honom gaf mer än 22,000 rdr nettotinkomst. Så kan en enskild affärsman med omdöme och erfarenhet sköta sina saker, men man kan ej vänta sig det samma af en officiel styrelse. Likväl är det en allmän föreställning, som också bekräftas af teaterbetänkandet, att inköpet af hr Stjernströms teater ingalunda skadat utan tvärtom i någon mån understödt kongl. teaterdirektionens affärer, som derförutan säkert skulle hafva varit än sämre. En annan sak är, huru vida det var rätt och passande för styrelsen af den kungliga sce-

nen att liksom köpa undan en farlig medtäflare om allmänhetens bevägenhet, och denna fråga äro vi för vår del ingalunda färdige att besvara jakande. Komitéen tillträdde sitt uppdrag med den föreställningen att Dramatiska Teatern var konungens enskilda tillhörighet, ehuru dess undersökning sedermera visade att detta icke var förhållandet. Då nu båda teatrarne tillhörde en och samma institution, och ingen anledning förefans att någon enskild man skulle vilja köpa den dramatiska, så fans efter vår tanke för komitéen intet rimligt skäl att, såsom hr Stjernström vill, föreslå att de skulle så att säga skiljas till säng och säte, genom att ställas under två från samma höga vilja emanerande men från hvarandra skilda och sins emellan konkurrerande förvaltningar. Komitéen synes hafva tänkt sig båda scenernas fortfarande sammanhörighet såsom ett nödvändigt ouddt samt rättat sina beräkningar och förslag derefter.

Emellertid har nu hr Stjernström gifvit frågan ett nytt uppslag, i det han offentligen erbjudit sig att återköpa sin teater. Vi anse att detta anbud bör af kongl. teaterdirektionen med största beredvillighet antagas. Dess skuld den 1 Juli 1869 uppgick till något öfver en half million, utom ingångna förbindelser till vissa artister, hvilka, om teatrarne verksamhet då hade upphört, skulle hafva utgjort ej mindre än något öfver 69,000 rdr, för hvilka i sådant fall h. m. konungen personligen hade burit ansvaret. Nu erbjuder sig ett oväntadt tillfälle att på en gång befria sig icke blott från en del af denna sistnämnda ansvarighetssumma, i det hr Stjernström jemte sin egendom naturligen återtoge åtminstone en del af sin forna personal, utan äfven att utan riksdagens eller konungens personliga betungande göra sig qvitt en skuldbörda af 270,000 rdr. Vi äro nemligen förvisade att hr Stjernström ej afser någon kapitalvinst med sitt anbud. Den fasta egendomen har icke blifvit försämrad, snarare tvärtom; och om, såsom billigt är, af den nu för båda teatrarne gemensamma lösa egendomen tilldelas honom en anpart för 50,000 rdr efter gode mäns värdering, bör detta för honom snarare blifva en vinst än en förlust. Staten slipper då att belastas med en fastighet, som icke kan sägas i något afseende sammanhöra med dess än-

damål, och konungen befrias från en mängd enskilda obehag. Hvad åter konsten angår, så behöfver den lyckligtvis icke blifva lidande; den kungliga scenen behåller såsom förut operan och det större skådespelet, medan den lätta komedien åter hemfaller under en mans omvårdnad, som visat större kompetens till detta målsmanenskap än någon af kongl. teaterns direktörer. Det fins icke heller något som hindrar de båda scenerna att emellanåt understödja hvarandra genom utbyte af tjänster; troligen skulle båda parterna deraf hafva fördel.

Enstaka röster inom pressen hafva förfäktat den åsigten att teatern bör vara en nationalinstitution, såsom den är i Danmark, och lyda under ett statsdepartement, såsom alla andra offentliga embetsverk. Vi finna med en viss förvåning, att en så klar-synt man som hr Stjernström delar detta föreställningssätt. Han förebrår nemligen teaterkomitén att ej hafva visat hvilka olägenheter skulle mer än i Danmark följa af en sådan anordning. Som vi i detta fall äro af samma tanke med komitén, skola vi söka angifva några. Först och främst är chefen för Ecklesiastikdepartementet, under hvilket Teatern såsom kulturinstitution är afsedd att lyda, redan af sina många andra göromål förhindrad att åtaga sig något nytt, och så hög tanke man än må hysa om den nuvarande chefens eminenta artistiska förmögenheter, som utan tvifvel skulle sätta honom i stånd att förstå och intressera sig för scenens angelägenheter, så tvifla vi dock att han utan en grundlagsförändring, som befriade honom från hans ecklesiastiska titel, skulle gå in på att taga någon befattning med Thaliatempelt. Det kan nemligen icke komma i fråga att under sådana förhållanden rangera teatern under Finansdepartementet, på samma sätt som jernvägs-, tull-, post-, telegraf- och andra trafikanstalter. En finansinrättning som är afgjordt förlustbringande är en kontradiktion, och barmhertighetsanstalter höra ej till detta departement, äfven om de blefve ställda under en generaldirektör. Vidare är man i vårt fädernesland van vid att konungahuset utöfvar mecenatskap för teatern, och traditionerna äro i detta fall segare än någon tror; man skulle ej tycka om att, såsom i Danmark, de sceniska artisterna blefve statens embetsmän, som utnämdes i konseljen liksom biskopar och

professorer, och man finge ej heller förtycka, om konungen, hvilken i likhet med sina företrädare ärligen understödt teatern med ganska betydande belopp, under andra förhållanden skulle här såsom i Danmark finna för godt att, i stället för att öfva en storartad frikostighet, betala sina platser med jemt så många riksdaler som de äro värda. Den blifvande »Nationalteatern» finge också det ej ringa bekymrat att skaffa sig en egen orkester, efter som en opera fordrar detta dyra bihang. Kongl. hofkapellet lyder under en annan myndighet och kan när som helst kallas ett tjänstgöra på hofvet, medan en del af blåsinstrumentkören äro anställda vid gardenas musikkårer och följaktligen i första rummet måste göra sin tjänst der: allt olägenheter som redan nu äro kända, men som under förändradeförhållanden skulle blifva det vida mer.

Vidare skulle riksdagen, utom det fixa bidraget, nödgas för teateraffärerna anvisa ett betydligt förslagsanslag. Det fins sannerligen ingen svensk man, som skulle vilja sköta teatern på det vilkor att han enskildt hade att ansvara för bristen. Och inför hvem skulle han stå till svars för den artistiska verksamheten? I första hand naturligtvis inför statsrådet, men i den sista lika ovilkorligt inför riksdagens trehundra sjutton estetiska smakdomare. Sådant kan möjligen finnas ändamålsenligt i Danmark med dess återopade högre kultur, men den svenska riksdagen anser sig utan tvifvel hafva allvarsammare saker att göra än granska komedier, baletter och kostym-räkningar. Det fins också en stark puritansk anda här, som saknas i Danmark, och man har i Aldrá kammaren hört rätt många röster som yrkat på att staten alls icke skulle taga någon vidare befattning med teaterväsendet.

Om nu kongl. teaterdirektören skyndar att träffa ett sådant aftal med hr Stjernström, hvartill den senare genom sin skrift gifvit anledning, så blir det oändligt mycket lättare än förut för regeringen att komma med en framställning till riksdagen. Af de 230,000 rdr — kanske något tiotusental mindre — som då skulle utgöra teaterinstitutionens balans, äro 47,000 rdr en skuld till hofförvaltningen hvilken sannolikt icke kommer att utkrävas, och å 30,000 rdr till teaterarbetarnes sjuk- och begraf-

ningskassor behöfver endast räntan årligen betalas men icke sjelfva kapitalet. Hela bristen blefve således endast 150,000 rdr.

Härmed låta nu följande alternativ tänka sig.

Antingen betalar riksdagen detta belopp i dess helhet eller till en större del; teaterns dyrbara materiel blir i sådant fall upptagen såsom statsegendom, men som h. m. konungen fortfarande bibehåller högsta målsmanskapet för den kungliga scenen, är det en själfföljd att ingen vidare skuldbetalning kan af riksdagen begäras. En sådan handling å riksdagens sida förutsätter nemligen att teaterns angelägenheter anförtros i fullt kompetenta händer, i hvilket fall ingen nämnvärd förlust bör uppkomma, och riksdagens årliga anslagsbeviljning förutsätter äfven en sådan artistisk ledning af den sceniska verksamheten, att teatern värdigt uppfyller sin bestämmelse.

Eller också betalar konungen skulderna af sina enskilda medel och träder derigenom i personlig besittning af teaterns materiel. Ingen har då någonting att säga om hans val af teaterchef eller om beskafheten af de uppförda styckena. Det är icke sannolikt att riksdagen äfven i detta fall skulle vilja undandraga sig att anvisa något årligt anslag till teatern, efter som konungen så länge af sin hofhållningssumma både gifvit årligt understöd åt institutionen och tid efter annan betalat dess åsamkade skulder; men i sådant fall blefve detta anslag endast att anse såsom ett tillägg till civillistan, och teaterns handhavande kunde icke skäligen göras till föremål för riksdagens öfverläggningar.

Ett tredje fall är väl också tänkbart, att skulderna blifva obetalta och att allt lemnas att gå som det går, under en nominel chef, som icke kan egna uppmärksamhet åt något annat än de oundvikliga omsättningarne af lånen, och under ett osynligt chefskap af den eller dem som

för tillfället behaga att fatta tyglarne. Detta går naturligtvis också för sig — till en tid, och sedan går det icke längre. Vi önska och hoppas emellertid att detta sista alternativ ej måtte ifrågasättas, emedan det är alla parterna ovärdigt. Teaterns trassliga affärer hafva redan gifvit anstöt nog, och det är hög tid att de på ett eller annat sätt blifva ordnade.

Vi höra ej till deras antal som älska mycket braskande talesätt om teaterns högra civiliserande bestämmelse och de på denna bestämmelse grundade anspråken på statens understöd; hvarken England eller Nordamerikas Förenta Stater hafva någon af allmänna medel underhållen scen, och ändå går det ej så illa med »civilisationen.» Men vi anse det af många skäl högst önskvärdt att vi ej bortkasta hvad godt vi en gång ega, och vår nationella teater är ett godt, som våra grannar halft afundas oss. Hr Stjernström har med sitt personliga exempel bevisat, att en förtjenstfull scen kan uppstå och underhållas genom enskild företagsamhet, men det är icke säkert att han så lyckligt skulle hafva löst denna uppgift, om ingen kunglig scen funnits att uppfostra honom sjelf och hans personal. Framför allt är det klart, att ingen aktningvärd opera kan hafva någon varaktighet här i landet, om hon ej får åtnjuta statsmyndigheternas beskydd och omvårdnad. Den talrika och högst aktningvärd personal som fäst sitt öde vid den kungliga teaterinstitutionen, utan föreställning om möjligheten af en ändring i dess inrättning, och som genom detta val af lefnadsyrke tillslutit för sig nästan alla andra vägar till utkomst, förtjenar äfven ett vänligt behjertande. Det synes oss derföre att teatern är ett föremål som är väl värdt statsmakternas uppmärksamhet och deltagande, ehuru det hvarken kan eller bör utsättas för deras detaljbehandling.

Undervisningsstatistik.

En ny serie har i dessa dagar blifvit lagd till »Sveriges officiella statistik», nemligen P) *Folkundervisningen* d. 31 December 1868, innehållande 67 sidor tabeller och 22 sidor sammanfattande text, under

form af en till kongl. maj:t ingifven berättelse, daterad den 5 Maj detta år och undertecknad af *F. F. Carlson*. Då herr Carlson, såsom chef för Ecklesiastikdepartementet, lät vid samma tid genom sitt

departement utgifva ett kort sammandrag af folkskoleinspektörernas berättelser om folkskoleväsendets tillstånd åren 1867 och 1868, af hvars innehåll en stor del meddelades i de dagliga tidningarne, får man icke i det nyssnämnda statistiska häftet vänta några nya fakta, såvidt man ej såsom ett sådant vill räkna den i sig själf långt ifrån oviktiga omständigheten, att folkskolan omsider ansetts förtjent af ett rum bland de ämnen som utgöra föremål för landets officiella statistik. Men själfva den nya uppställningen erbjuder tillfällen till åtskilliga ganska lärorika jämförelser, af hvilka vi här skola upptaga några, som hafva ett allmänare intresse.

Vi börja med antalet »barn i skolåldern». Som man vet fins ingen laglig norm för begreppet skolålder, men dermed menas dock allmänast tiden mellan sju och fjorton års ålder. Enligt skolrådets uppgifter utgjorde 1868 antalet af skolpligtiga barn 679,128, hvilken summa är något mindre än de nämnda åldersklasserna tillsammans. Antalet barn inom skolåldern utgör inom hela riket 16 procent af dess närvarande folkmängd; men detta procenttal är mycket olika i de särskilda stiften, från 13 % i Stockholms stad till 20 % i Carlstads stift. Olikheten härrör sannolikt deraf, att de mindre folkrika trakterna, till hvilka Wermland hör, erbjuda männen i äktenskapsåldern talrikare tillfällen att bilda familjer, vare sig såsom nybyggare eller arbetare hos andra. Att detta är anledningen, förefaller troligt, då man kastar en blick på siffrorna för de öfriga stiften, då man finner, att de vidsträcktare och mindre odlade bygderna visa det största antalet barn mellan 7 och 14 år, i Hernösands, Kalmar, Westerås, Wexiö och Göteborgs stift 17 %, i Skara och Lunds 16, i Upsala och Linköpings 15, men i Wisby stift icke mer än 14 %. Öfverhufvud har detta förhållande från 1865 till 1868 ökat för hela riket med 1, i Linköpings stift med 2, i Skara och Lunds stift varit stationärt, och endast i Kalmar stift har det gått tillbaka från 18 till 17 %. En svag procent-siffra för dessa ålderklasser, såsom i Frankrike, bevisar att befolkningen står stilla eller skrider tillbaka, hvaremot en hög, såsom i Sverige och England, är löftesrik för framtiden.

Procenten af skolbesökande barn har li-

kaledes under de tre sista åren blifvit ökad med 1, nemligen från 75 till 76 % af alla i skolåldern. Lägst står i detta afseende Stockholms stad med endast 35 %, hvarvid emellertid bör ihågkommas, att andra offentliga eller enskilda läroverk här upptaga 9882 barn mot 6063 i folkskolorna, så att endast 960 uppgifvas såsom saknande all undervisning. Högsta siffran visar Wexiö med 91 %, den närmaste, 84 %, har Lunds, den följande eller 83 % hafva Westerås och Carlstads; sedan kommer Wisby med 81, och lägst står Hernösands med 50 %. Största framsteget visar Kalmar med 6 %, Skara med 4 %, dernäst med 2 % Linköpings, Strengnäs och Westerås; Wexiö och Lund hade redan 1865 uppnått samma höga ståndpunkt som de nu intaga.

Vi komma nu till förhållandet mellan fasta och flyttande skolor. Folkskolestadgan har såsom regel uppställt, att i hvarje församling bör finnas minst en, helst fast skola, men denna bestämmelse har hittills blifvit ansedd snarare såsom ett önskningsmål än såsom en ovilkorlig regel. Emellertid närmar man sig målet. Antalet flyttande skolor har från 1865 till 1868 nedgått från 1247, eller 36 % af hela folkskoleantalet, till 1206, eller 34 %, medan antalet af de fasta under samma tid stigit från 2197 till 2303. Deremot ökas oupphörligen antalet af barn som undervisas i de flyttande skolorna, så att medelantalet af dessas lärjungar är omkring hälften större än i de fasta. Detta är naturligt, emedan de flyttande skolorna under samma år arbeta på flere ställen och följaktligen undervisa flere uppsättningar af lärjungar. I aflägsnare bygder, såsom i Norrland, är det de flyttande skolorna som ökas i antal, och i dessa glest bebyggda nejder, der de fasta endast äro tillgängliga för inbyggarna i någon enstaka by och de barn som från aflägsnare orter der inackorderas, är det en nödvändighet att den flyttande skolan går förut och likasom bryter bygd för den fasta. Ju tätare befolkning, desto mindre behövas flyttande skolor. Derföre hafva städerna inga sådana, och Wisby stift endast 4 mot 74 fasta, Lunds 68 mot 609, Skara och Strengnäs 60 mot 209 och 203, Westerås 63 mot 175, men Carlstads ända till 238 mot 22, eller mer än 10 gånger så många flyttande som fasta, och ändå har det sist-

nämnda stiftet inom de sista åren gjort högst betydande framsteg i sin folkupfostran. Småskolorna äro der också talrikare än de egentliga folkskolorna, liksom förhållandet äfven är i Göteborgs, Wexiö och Westerås stift. Af 520,546 barn i hela riket, som besökt folkskolorna, undervisades 200,339 i de fasta, 157,616 i de flyttande och 162,591 i de 3,410 småskolorna. Småskolornas nödvändighet visar sig påfallande redan deraf, att de i medeltal undervisat mer än 50 lärjungar hvardera.

I samma mån som folkskoleväsendet vunnit i utveckling, har också antalet af barn som fått sin undervisning i hemmet aftagit. Siffran för hela riket uppgår för 1868 till 99,243, hvaraf Hernösands stift, såsom det var att vänta, kommer med högsta antalet, 27,469, af 61,382 barn i skolåldern; dernäst Skara med 11,133, af 56,345, vidare Upsala med 9,072, af 53,702, Linköpings med 8,641 af 55,905 o. s. v. I Lunds, Göteborgs, Carlstads och Wisby stift utgöra de i hemmen undervisade barnen något mindre än en tiondedel, och i Wexiö stift mindre än en tjugufjerdedel af samtliga barn i skolåldern.

Antalet barn, som undervisas i andra offentliga eller enskilda läroverk än folkskolan, uppgår för hela riket till den anseeliga siffran 42,298. Vi sakna uppgifter för de förflutna åren, men då i berättelsen säges, att förhållandet mellan lärjungarne vid dessa läroverk och vid folkskolan varit någorlunda detsamma, sluta vi deraf, att sådana läroverk, sedan längre tid tillbaka, funnits i ett ganska stort antal. Deruti ingå naturligtvis i första rummet statens elementarläroverk och tekniska skolor, med omkring 14,000 elever, men det återstår i alla fall en betydlig siffra för de enskilda läroanstalterna. Särdeles är detta antal förvånande för hufvudstaden, nemligen 9,882 mot 6,063 barn i folkskolorna. Om nu lärjungeantalet i Stockholms elementarläroverk, normal- och borgarskolor m. fl. beräknas till 1,700, så falla öfver 7,000 på de enskilda anstalterna. Det vore mycket intressant att veta något närmare om dessa företag, som utan tvifvel sysselsätta och gifva utkomst åt en stor mängd personer, särdeles kvinnor. Vi tro oss emellertid veta, att åtgärder äro vidtagna för att insamla materialier till en enskild skolstatistik för Stockholms stad. Näst hufvud-

staden kommer Göteborgs stift med 6,085 eller omkring 10 % af folkskolans lärjungar, Linköpings med 4,421 eller ungefär samma procenttal, derefter Lunds med 6,050 eller 6,7 %, och slutligen Wexiö och Carlstads stift med respektive 4 och 3 procent. På landet utgöres antagligen större delen bland dessa undervisningsanstalter af de skolor, som blifvit anlagda och underhållas af enskilda bruks-, gods- och fastighetsägare. Några af dessa skolor äro bragta till en grad af fulländning och fordra stora uppoffringar för sitt underhåll, hvilket ej redovisas i den ekonomiska öfersigten för folkskoleväsendet. Det vore särdeles önskligt, att folkskoleinspektörerne ville upptaga äfven dessa anstalter i sina berättelser, i stället att betrakta dem med likgiltighet eller, såsom det i några enstaka fall vill synas, nästan med ovilja.

Skolvägens längd utöfvar ett stort inflytande på skolbesöken, och af de i detta afseende meddelade uppgifterna, visar sig, att äfven i detta afseende ett stort framsteg egt rum mellan 1865 och 1868. Af hela antalet barn, som 1865 besökte folk- eller småskolor, hade 81 % mindre än en fjerdedel mils skolväg, 4 % mellan $\frac{1}{4}$ och $\frac{1}{2}$ mil, och ej mindre än 15 % mer än en half mil. Den sista siffran hade 1868 minskats till 4, den mellersta ökats till 13 samt den första till 83 %. Fördelaktigast framstår i detta afseende Lunds stift, der 1868, blott $\frac{1}{100}$ del hade längre än $\frac{1}{2}$, och endast $\frac{7}{100}$ längre än $\frac{1}{4}$ mil; i sista rummet kommer, såsom naturligt är, Hernösands, med 79, 10 och 11 % för de tre kategorierna. Märkvärdigt nog hade på Gotland ännu 1865 21 proc. af alla skolbesökande barnen längre än $\frac{1}{2}$ mil, en procentsiffra, som emellertid 1868 hade nedgått till 4.

Vi komma från barnen till deras lärare. Antalet undervisande vid de egentliga folkskolorna var vid 1868 års slut 3,762, hvaraf 408 kvinnor: af de sistnämnda ensamt i Stockholm 122 mot 27 lärare. Deremot undervisade i småskolorna 1,676 lärare mot 1,707 lärarinnor. Sammanlagdt antalet undervisande 7,145. Ökningen från 1865 är 24 proc. för folk- och 29 för småskolorna. Lärarinnornas antal är i starkt stigande mot lärarnes; största procenten kvinnor, utom i hufvudstaden, förekommer i Lunds stift, nemligen 17, derefter 14 i Linköpings

och Strengnäs, 12 i Göteborgs, 11 i Upsala, 5 i Carlstads, 3 i Hernösands, 2 i Wisby och 1 % i Kalmar stift. Förhållandet mellan examinerade och oexaminerade förbättras oupphörligt, så att 1868 funnos af lärare endast 11 och af lärarinnor 51 proc. oexaminerade, mot 13 och 64 proc. 1865.

Med bildningen ökas också lönevilkoren. Genom stadgan af 1842 försäkrades examinerad lärare om 16 tunnor spanmål, hvaraf hälften skulle erläggas in natura och andra hälften lösas med 10 rdr rmt tunnan. Dertill kom bostad och vedbrand, kofoder eller dess ersättning med 2 t:r spanmål, och trädgårdsland. År 1860 ökades lönen med 2 t:r spanmål för hvarje månads undervisningsskyldighet öfver åtta, och ersättningen för kofoder höjdes från 2 till 5 tunnor. Genom kungörelsen 1863 fixerades minimilönen till dess nuvarande belopp af 400 rdr, utom husrum och vedbrand. Om de vilkor, under hvilka staten åtog sig att tillskjuta en del af denna lön, skola vi nedanföre yttra några ord. Antalet lärare och lärarinnor vid den egentliga folkskolan, som hade full minimilön, uppgick 1868 till 67, och af dem som åtnjoto högre förmåner 28 proc. af hela antalet, så att endast 5 proc. mot 17 1865, hade lön under minimum. Högsta procentsiffran för lönen öfver minimum, 42 proc., upphann Carlstads stift, och den minsta eller 11 proc. tillhör Wisby stift. Aföningsstaten för hela riket uppgår till 2,882,878 rdr, hvaraf på småskolorna kommer 788,295 rdr. I medeltal åtnjuta således lärare och lärarinnor vid den egentliga folkskolan omkring 500 rdr, och vid småskolorna omkring hälften deraf, eller 250 rdr hvardera.

I afseende på den förbättrade anordningen i sjelfva undervisningen, kunna vi fatta oss kortare, utan att behöfva taga vår tillflykt till tabellerna, hvilka också på detta område äro betydligt mindre tillförlitliga än i fråga om andra, rent statistiska uppgifter. I allmänhet uttala inspektörerne i sina berättelser den öfvertygelsen, att framstegen till det bättre äro omiskänliga. Antalet af barn, som åtnjutit undervisning i historia och geografi, steg på de tre åren från 1865 till 1868 med nära hälften; lika så i fråga om naturalhistorien; i geometrien har det mer än fördubblats. En särskild undervisning i teckning nämnes första gången i 1868 års berättelser. Natur-

ligtvis är den ännu inskränkt och ofullkomlig; men då man vet, att alla elever vid seminarierna numera erhålla en tillfredsställande undervisning i detta läroämne, och då man har någon kännedom om den förträffliga åskådningmateriel, som genom Ecclesiastik-departementet för det billigaste pris sprides till alla delar af landet, kan man med säkerhet hoppas, att den tid icke skall vara aflägsen, då hvarje folkskolebarn som ej alldeles saknar anlag skall kunna erhålla åtminstone någon öfning i denna förädlade och för alla lifvets förhållanden oändligt viktiga konst.

Vi hafva anført förestående sifferförhållanden derföre, att de ådagalägga folkskolans framsteg i alla afseenden, utan återgång i något enda. Ingen, som har det minsta begrepp om statistisk bevisning, kan med sådana fakta för ögonen vidare påstå, att folkskolans arbete duger till ingenting, eller att det ledes i en för skolans sunda utveckling fientlig riktning. Anmärkningar kunna naturligtvis göras mot fel och ensidigheter, icke blott inom enskilda skolor, utan äfven inom större områden, men om dessa fel inrota och sprida sig, måste de på ett eller annat sätt komma att synas i de statistiska redogörelserna och kunna sålunda blifva föremål för rättelse. För att rättvist bedöma folkskolan i Sverige, måste vi erinra oss hvad hon var för 30 år sedan, och hvad hon gjort vid sig blott och bart under den treåriga tiderymd som är föremål för de här ofvan framställda jemförelserna. Hvad hon vidare kan blifva, beror mindre af regeringen än af folket, i första rummet af skolstyrelserna, hvilka icke ännu sägas vara fullt vakna för vidden af sitt ansvar, men i sista hand af riksdagen, för att icke tala om landstingen, hvilka i hög grad visat både vilja och förmåga att bidra till främjandet af denna stora fosterländska angelägenhet.

Det är skada, att icke landstingens och de enskildes penninganslag till skolväsendet äro i den statistiska redovisningen upptagna, och vi önska, att de framdeles måtte blifva det. Folkskolans stat visar nu en slutsumma af 3,337,919 rdr 79 öre, deri dock icke inberäknad räntan på anläggningskostnaden för närmare 4,000 skolhus, ej heller sådana medel som blifvit för en

gång anvisade till skolans ändamål, och hvilkas hufvudstol till en viss del ännu kan sägas vara i behåll. Om allt detta inberäknas, skall budgeten för folkundervisningen säkert uppgå till mycket öfver 5 millioner.

Vid hvarje riksdag väckas förslag om ändring i de grunder efter hvilka staten ger sitt bidrag till folkskolan, hvilket för 1868 uppgick till 1,178,203, och för innevarande år beräknas till 1,183,500 rdr, deri sjelfva skyddsafgiften upptages till 632,000 rdr. Det kan icke nekas, att de nuvarande föreskrifterna äro temligen krångliga att begripa, och icke så alldeles lätta att tillämpa. Hvarje församling, som, der examinerad lärares lön ej uppgår till minimisumman, 400 rdr, redan tillskjutit eller åtager sig att tillskjuta ett lika stort belopp som den under namn af folkskoleafgift af staten åt församlingen efterskänkta andelen af den personliga skyddsafgiften, eger rätt att, i mån af befintliga tillgångar, erhålla den återstående hälften såsom statsbidrag, med företrädesrätt för sådana skolsamhällen hvilkas lärare ej tillika innehafva annan befattning; och hvarje församling, hvars lärare redan åtnjuta minimilönen, hvilken förbinder sig att höja lönen derutöfver, eger att ända intill ett belopp af 50 rdr erhålla statsbidrag till hälften af den tillskjutna förhöjningen. På detta sätt träder staten med större och större belopp uppmuntrande emellan till allt flere och flere församlingar. Sålunda tilldelades 1868 statsbidrag för folkskoleväsendets utveckling och förbättring åt 1,139 församlingar, mot 753 år 1865; under samma år steg antalet församlingar som erhöilo bidrag till fyllande af minimilönen från 1,131 till 1,326, de som fingo bidrag att höja den öfver minimum från 123 till 374, och de som, till följe af fattigdom, erhöilo särskilda bidrag till lärares aflöning uppgingo, från 336 år 1865, till 430 under 1868.

Vi finna således, att staten mer och mer ingår såsom kommunernas medintressent i

deras folkskoleväsende, och allt starkare framträda fordringar, att centralisationen måtte blifva fullständig, i det staten, mot indragande af hela folkskoleafgiften, skulle åtaga sig den aflöning af folkskoleläraerne som icke betäckes af församlingarnes nuvarande tillskott. Denna anordning har för oss något utomordentligt betänkligt, ty ansvaret för hvad som i första hand måste vara kommunernas, och endast såsom en nödfallsutväg bör vara statens sak, vältras derigenom helt och hållet från dem det med rätta tillhör, och kastas på en myndighet som omöjligt kan vaka öfver att sparsamhet och ändamålsenlig hushållning iakttages. Det mest rationella vore utan all fråga, att hela skyddsafgiften öfverlemnades åt församlingarne att dermed ordna deras skolväsende: det skiljer redan nu ej mer än omkring 100,000 rdr mellan hela denna skattetitel och summan af samtliga anslagen för folkskoleväsendet på ordinarie och extra statsregleringen. Men dels måste i denna händelse från inkomsttiteln afdragas de betydliga summor som nu utgå till lärareseminarierna, stipendier åt seminariielever och pensioner åt uttjente folkskolelärare, dels skulle det blifva omöjligt för fattiga och glest bebodda nejder, hvilka följaktligen behöfva ett större antal skolor i förhållande till folkmängden, att ensamt med skyddsafgiften besörja de nödiga omkostnaderna för sitt undervisningsväsende: medan andra, bättre lottade trakter derige, nom skulle erhålla alltför stora förmåner. Det fins kontrakt i Norrland, der folkskoleafgiften och andra statsbidrag uppgå till mycket mer än skoldistriktens egna tillskott, medan på andra ställen, särdeles i Upland, Östergötland, Göteborgs och Bohus län, Skåne och Stockholms stad, kommunernas bidrag uppgå till 4, 5, 7, till och med 8 gånger så mycket som folkskoleafgiften. Staten måste således på några orter träda emellan, men lagstiftningen bör bemöda sig att denna mellankomst måtte blifva undantag i stället för regel.

Blick på pressen.

En författare, som tecknar sig C. G. B., har i *Dagligt Allehanda* låtit införa en längre uppsats »Om elementarläroverken», hvars syftning, om vi ej för mycket miss-

taga oss, finner starkt understöd inom skolkomitén. Den går i korthet ut derpå att i stället för den nu i första klassen börjande undervisningen i tyskan, bör införas

en för alla obligatorisk undervisning i latinet, men endast i begränsadt omfång och timal. Det är bekant att en sådan latinläsning fins vid de tyska realskolorna, och det är efter deras exempel den här blifvit föreslagen. Vi lägga icke samma vikt som författaren på fördelarne af denna latinläsning för inhemtandet af den grammatiska grundläggningen och de vetenskapliga terminologierna; vi hafva aldrig funnit att bildad ungdom af båda könen haft någon svårighet att inhemta någondera delen, äfven utan latin. Det oaktadt har systemet många fördelar, isynnerhet i undvikandet af valfrihet på skolans lägre stadier, hvilket är ett stort ondt, och af den tidiga undervisningen i tyskan, hvori vi åtminstone aldrig lyckats finna något godt. Förslaget bör således åtminstone icke obesedt förkastas. Andra åsikter som i artikeln framställas äro vi beredde att genast underskrifva, till exempel om borttagandet af de särskilda naturvetenskapliga läroämnena i skolans klassiska afdelning och deras ersättning med ett enda, s. k. *allmän naturlära*. Grekiskan skulle förblifva ett valfritt ämne och börja först i den högre klassiska skolan. Vinsten af den föreslagna anordningen skulle vara den, att den nedre skolan blefve ett homogent elementarläroverk med naturlig afslutning, och de högre klasserna, på skilda linier, en förberedelse för fortsatta studier med klarare syfte, förkortad lärotid och större studiefrihet. I afseende på undervisningen i aritmetik, historia och geografi, religion m. m. yttras med klarhet sunda och praktiska åsikter, som förtjena behjertas; likaså tänkvärdt är förslaget att för skolornas elever öppna tillfälle till undervisning i något handarbete, mindre såsom något nytt läroämne än som en hvila och afledning för tankeverksamheten.

I *Aftonbladet* redogöres för utgången af två på samma dag i Högsta Domstolen afgjorda besvärsmål af alldeles enahanda beskaffenhet, men behandlade på hvar sin division och afdömda på motsatt sätt. Detta är ingenting nytt eller inskränkt till brottmål; vi känna de viktigaste civila rättsfrågor, som blifvit af båda divisionerna afgjorda på samma stridiga manér. »Derigenom» säger A.B., »har en betänklig osäkerhet i lagskipningen uppkommit, enär både rättssökande och underdomare måste blifva

allt mera ovisse om lagens rätta mening, då den olika uppfattas och tillämpas i högsta instansen och följaktligen hvad i dagligt tal kallas *prejudikat* förlora all betydelse». Saken är onekligen betänklig och hindrar uppkomsten af en jurisprudens, hvaraf vi hafva så stort behof. A.B., som anmärker att det ena af besvärsmålen afgjordes med *fyra röster mot tre*, således med *en enda röst*, föreslår såsom botemedel ett stadgande att för definitivt beslut skulle fordras att det »fattades af samtliga tjenstgörande justitieråd». Förslaget förefaller oss lika oklart som opraktiskt. Vida bättre och verksammare vore väl då, att en arbetsfördelning infördes mellan båda divisionerna, så att hvardera finge ett visst slags mål att behandla, såsom vi äfven hört af upplyste jurister ifrågasättas.

Mot slutet af förra riksdagen utgaf —Im— en liten brochyr kallad »Dechargefrågan», hvori han bland annat framstälde förslag om en permanent *Lag- och författningskommission*, i stället för de många komitéer, som nu nedsättas för behandlingen af de lagförändringar hvilka af riksdagen beslutas. *Stockholms Dagblad* aftrycker den ganska förtjenstfulla motiveringen för detta förslag och understödjer det på det varmaste. D. B. yttrar för egen räkning bland annat: »Lagstiftningen får ej utgöra något lappverk, der den ena kluten efter den andra träcklas vid af komitéer, till åsikter och insigter himmelsvidt olika, utan en väfnad af likartade principer, ett helgjutet verk, der delarne öfvensstämma med hvarandra och med det hela, der allting är klart, bestämdt, följderiktigt».

Göteborgs-Posten innehåller en väl och sansadt skriven polemik mot norska *Morgenbladet*, med anledning af den senaste tillsättningen af svensk-norska generalkonsulatet i London.

I en korrespondens från Stockholm till *Norrköpings Tidningar* läses:

Ett beslut af herrar fullmäktige i riksbanken, att sätta ned värdet för det nya guldmyntet, karolinen, från 7 rdr 15 öre i invexlingspris till 7 rdr 10 öre, har väckt litet ond blod och, derigenom att det hos allmänheten framkallat obenägenhet att mottaga detta mynt. försvärat eller åtminstone icke underlättat öfvergången till antagande af guldstandard hos oss, i stället för silver, hvilket i alla fall förr el er senare ändå ovilkorligen måste ske. Orsaken till detta fullmäktiges steg lär vara,

att underrättelse ingått från London, att guldet der fallit i pris, och skulle den nu vidtagna nedsättningen motsvara detta prisfall. På samma sätt gjorde man med dukaterna, den tid de präglades och från banken utlemnades. Då riksdagen, bankofullmäktiges principal, icke gifvit befallning om, att äfven med förlust för banken uppehålla ett fixt värde å karolinerna, sakna herrarna fullmäktige befogenhet att tillåta banken förlora något af guldmyntet, innan det blifvit förklaradt såsom legalt mynt. Herrarna fullmäktige resonnera på detta sätt, och man kan icke neka att de till utseendet hafva rätt; men å andra sidan, då de säkerligen, åtmin-

stone de fleste af dem, inse att guldet måste framdeles göras till myntfot, kan frågas, om det är välbetänkt att hos allmänheten ingifva en föreställning om guldmyntets vacklande värde och minska karolinernas värde derföre att ett tillfalligt prisfall inträffat i London — ett prisfall, som på ett par dagar kan ändras till en prisförhöjning, som åter skulle nödga fullmäktige att inom kort höja karolinernas ut- och invelningspris. Något litet borde man kunnat vänta och se tiden an, utan att ändå behöfva befara stränga anmärkningar af bankorevisorerne eller af det blifvande bankoutskottet vid 1871 års riksdag.

Strödda underrättelser.

Industri- och konstmuseér. Svenska slöjdföreningens åtgärd att nedsätta en komité, som skall afgifva utlåtande öfver hr Hammers anbud att sälja sitt museum till staten, har fört våra tankar på den största af sådana inrättningar som fins i världen, det berömda *Kensington Museum* i London. Några ord härom torde just nu vara på sitt ställe.

Hvar och en som besökt det verdensberömda kristallpalatset i Sydenham vet att det i sjelfva verket endast är ett slags بازار, med billiga och till konstvärdet fullkomligt obetydliga utbildningar af några konstverk, men föröfrigt anlagdt på jettekonsorter, skridskobanor och dessa mångfaldiga *attractions*, som det erfordras till att locka en stor engelsk helgdagspublik. Det är sannolikt att Kensington-museet för sin uppkomst har att tacka en protest mot den frivola smak hvarpå glaspalatsets affären är anlagd.

Det fins intet samhälle, icke ens det engelska, rikt nog att *köpa* en sådan samling som den i Kensington. Derför *lånar* man. De dyrbaraste sakerna tillhör dels kronan, dels enskilda rika personer, och när de efter en tid återtagas af sina egare, komma andra i stället. De mest framstående män och kvinnor i England anse för sin pligt att understödja detta nationella företag, hvars ändamål är att i förening med konst- och industriskolorna hos alla samhällsklasser, men isynnerhet hos arbetaren, väcka, ägga och leda smaken för det sköna. Man vet hvilka ansträngningar England gjort på de sista 15 eller 20 åren att uppfostra skickliga konstnärer i alla de grenar som hafva något att göra med industrien. Man tror kauhända att konsten

fordrar sin särskilda begåfning, som är förbehållen åt några få utkorade folk, såsom greker och italienare, och att engelsmän, ryssar och andra äro födda barbarer; anlagen kunna vara olika, men ihärdigheten, fliten och karaktersstyrkan föra säkrare till målet under ett oblidt luftstreck än den naturliga begåfningen hos lättjefulla folk under söderns vekliga zoner. Italien och Grekland hafva fallit i vanhäfd, medan England oafbrutet går framåt.

I Kensingtonpalatsets salar och galerier finnas utställda alla möjliga konstverk och skulpturer i bränd lera, marmor, brons, trä och elfeuben; målningar, smiden af alla slag och i alla metaller, från de tyngsta lås och vapen till de finaste juvelerarearbeten, hvilka de förnäma egarne och egarrinnorna för en tid beröfva sig till fördel för den allmänna odlingen; vidare ur, emaljer, glas, mosaiker, keramik, fina träarbeten och möbler, väfnader, broderier, virkade och knutna konstverk, mästestycken i läder och portföljarbete o. s. v.

Det var 1852 som första idén till denna samling uppstod. En exposition hade egt rum i Marlborough House, der nu prinsen af Wales har sin bostad. Fem år derefter fördes de sammanköpta eller sammånade konstföremålen till South Kensington och förvarades till en början i en provisorisk jernbyggnad, som småningom förvandlades i det nuvarande, ännu icke fullt färdiga palatset.

Tre dagar i veckan är samlingen öppen utan all afgift; de tre andra hvardagarne betalas tillträdet till museet och konstskolorna -- ty der gifves äfven undervisning af de berömdaste lärare -- med 6 pence eller 45 öre personen. Programmet är

högst rikhaltigt; det fins både dag- och aftonskolor; en del af undervisningen är alldeles kostnadsfri, den öfriga mycket billig. Pristäflingar anställas ofta; belöningarna äro betydande. Ändamålet är icke blott att utbilda skickliga ledare i alla yrken som stå i sammanhang med skön konst, utan äfven att uppfostra lärare och lärarinnor i teckning för hela konungariket.

Enskilda konstskolor och föreningar i hela landet kunna erhålla kopior eller afgjutningar af konstsakerna i Kensington. Man utskickar sådana på jernvägarna till kortare förevisningar, der det finnes ändamålsenligt. Ett bibliotek af 20,000 volumer och de dyrbaraste ritnings-, gravyr- och fotografisamlingar stå i förbindelse med museet. Alla förläggare som utgifva arbeten för den stora allmänheten, kunna under flere månader utställa dem i de till biblioteket gränsande galerierna. Det fins nästan ingen industri orepresenterad der, ända till franska vinrankor, planterade i en jord som är hemtad från växtens hemland.

Alla föremål äro försedda med noggranna, utförliga och upplysande inskrifter, som på en gång gifva åskådaren begrepp om den rätta betydelsen af hvad han ser. De engelska anordnarne veta icke hvad vetenskaps-högfärd vill säga.

Det fins äfven i Frankrike utmärkta samlingar af detta slag, hvaribland i första rummet torde böra nämnas den nya i Louvren. Ett särskildt sällskap är stiftadt för att arbeta i samma riktning, *l'Union centrale des beaux arts appliqués à l'industrie*, och det talades om anläggandet af en särskild akademi för utbildningen af yrkesartister, när kriget kom och afbröt alla dessa menniskoälskande arbeten.

En sidenkramhandlares bekännelser. Det ligger helt visst för det qvinliga könet något pikant i dessa ord. En man som gjort sitt bästa för att locka kanske en hel generation damer att dyrt köpa tusentals saker, som de ingalunda behöft för att höja sin skönhet; en man som under sina händer haft högar af hvad grefvinnan lika väl som schweitzerimamsellen suckat efter; en man hvilken, likt den förnäma romarinnans slaf, varit på en gång de skönas rådgifvare och föremål för deras vrede, kanske ibland äfven deras förakt; en man

som burit den qvinliga gunsten lika väl som onåden med detta oföränderliga intagande jemmod, som sväfvat öfver de kommersiella djupen i hans själ, likt en rosenfärgad dimma öfver en afgrund — en sådan man gör sina bekännelser!

Detta har verkligen skett. Samvetet har slagit en sidenkramhandlare — visserligen i London, men då man kan antaga att denna intressanta klass af menniskor är sig lik i andra delar af verlden, såsom damerna gudskelof äro det, så torde ett utdrag ur dessa bekännelser vara ett ord i sinom tid, när helst det kommer.

Sidenkramhandlaren, hvars öppenhet torde bero derpå, att han, efter att ha tjenat ihop tillräckligt mycket penningar, nyligen slagit sig i ro, berättar nu i tryck om sitt första uppträdande på sin lefnadsbana följande.

Ett år egnades åt den svåra konsten att utan att känna förvirring tåla vid de sköna kundernas åsyn. Kryddkramhandelselever få, då de först komma i boden, äta så mycket russin och sötsaker de önska och unga soldater föras midt in i kulregnet: på några veckor äckla sötsakerna, och inom några timmar är kulornas hvinande »musik»; men först mot slutet af första året kunde den blifvande sidenkramhandlaren uthärda blickarne ur ett par sköna ögon utan att känna sig vriden i hufvudet.

Sedan han lyckats förvärfva denna fullkomlighet, började han att studera kunderna. Han fann snart att de alla blefvo lurade i sina affärer; ej så som skulle de blifvit bedragna, ty de erhöllo alltid varor, hvilkas godhet stod i billigt förhållande till priset, utan på det sätt att de trodde sig medelst prutning hva erhållit alldeles orimligt billiga priser. Likaledes fann han, att de sålunda duperade bestodo af tvenne klasser, de okonstlade och de listiga. Det blef en hans snille värdig specialitet att draga den listiga kategorien vid de vackra näsorna. Icke ens fruar, som varit gifta i några månader och hvilka alltid hysa den ädla föresatsen att spara sin mans kassa så mycket som detta låter förena sig med en lysande toilett, icke ens sådana unga damer, de farligaste som vår sidenkramhandlare var utsatt för, förmådde komma hans klokhet och finess på skam. De listiga äro märkvärdiga för sin ihärdighet då det gäller att pruta. För att fresta kun-

demna, brukade kommiserna hänga ut i butikfönstren sina dyrbaraste varor med åsatta pris, som icke gingo upp till hälften af hvad de verkligen kostat. Då damerna nu kommo in för att köpa af dessa varor, förklarade kommiserna att de ogera ville åstadkomma oordning i fönstret, eller att den ifrågasatta varan vore dammig af att ha legat framme, och att de följaktligen icke ville till kunderna utlemna densamma, men att de hade ett alldeles likadant plagg i magasinen. På dessa i magasinen förvarade varor prutade damerna sedermera af hjertans lust, och butiken kunde med förmån, men utan öfverdrifven vinst, sälja dem för lägre pris än som var åsatt de dubbelt så dyra och till utseendet liknande varorna i butikfönstren. Damerna voro belättna och hade fått full och god valuta för sina penningar, — men de voro lurade.

Det fans dock personer som icke nappade på denna krok. För dem uppfann vår sidenkramhandlare s. k. »fruntimmersfällor». I fönstret uthängdes t. ex. en kappa af genuesiskt sammet, som var värd 5 pund sterl., men på densamma lästes orden »Denna utomordentligt eleganta kappa kostar blott 2 pund sterl.» Dold af denna, i en för ändamålet anbragt nisch, hängde på samma krok en fullkomligt liknande kappa af godt engelskt sammet, hvilken var värd jemt 2 pund sterl. Försedd med alldeles samma glitter och montering samt med ett liknande tillkännagifvande, kunde den ej skiljas från den andra. Sidenkramhandlaren låg lik en spindel på vakt och väntade på hvad som komma skulle. Det dröjde ej heller länge, innan ett så frestande lockbete förmådde ett offer att svälja både kappa och krok. Detta första offers ögon lyste af en skalkaktig glädje, då hon gick in i butiken efter ett hastigt samtal med sin allvarsamma följeslagerska. Denna stannade utanför, för att se efter att intet utbyte af kappor skedde utan att nr 1 märkte det. Nr 1 begärde att få köpa kappan till det åsatta priset, men butikherrarne gjorde åtskilliga svårigheter, låtsade försöka att tala om andra likadana kappor i magasinet o. s. v. Förgäfvades hennes misstankar, att hon skulle få en sämre, blefvo deraf endast stärkta. Med förstald förtviflan lyfte sidenkramhandlaren slutligen, i den utanför ståendes åsyn,

kappan från kroken; men hvad sistnämnda dam icke såg eller kunde se, det var att den genuesiska sammetskappan föll ned bakom de öfriga plaggen och att den andra, den af engelsk sammet, blef lemnad till köparinnan i butiken. Hon erhöLL den för 2 pund, och hennes förtjusning öfver att ha tvingat sig till ett plagg för 2 pund sterl., hvilket hon ansåg vara värdt dubbelt så mycket, var rörande att se, förklarar den belevade sidenkramhandlaren i sina bekännelser.

Tygerna voro svårare att handtera då det gälde »fruntimmersfällor», men vår mans sinnrikhet fann äfven medel härför. En dag hade man i butikfönstret lagt ett dyrbart sidentyg, med tillkännagifvande att det kostade så och så mycket alnen, hvilket var hälften mindre än det var värdt. En dam kom in och förklarade att hon ville köpa af detsamma. På hennes blick såg man att hon var fast besluten att icke låta narra sig. Inga undanflykter hjälpte, hon skulle ha tyget för det åsatta priset. Vår sidenkramhandlare fann att han måste tillgripa sin sista stora utväg. Under det att hennes vackra öga följde hans förhafvande med en blick, kall och spetsig som en värjklinga, låtsade han sig äfven nu vara mycket melankolisk öfver att behöfva klippa af det dyrbara tyget och icke kunna lemna kunden ett liknande men mindre dyrbart. Han lade sjelf in tyget i ett paket, hvars form blef litet besynnerlig, enär det ej hörde till hans departement att göra sådant. Slutligen återstod det blott att klippa af snöret med hvilket paketet var ombundet. Äfven detta skedde, men dervid bar han sig — tillfölje af sin ovana vid dylikt arbete, förklarade han — litet otympligt åt, och paketet föll ned innanför disken. I nästa ögonblick tog han dock upp det och öfverlemnade det till den utanför sittande egarinnan, hvilken nu kände sig fullkomligt trygg, — men var narrad. Sidenkramhandlaren hade nemligen till ett biträde sagt ett ord, hvilket ljud fullkomligt oskyldigt, men som betydde att den senare skulle göra efter allt hvad den förre gjorde. Så skedde. Följaktligen skar biträdet af ett stycke tyg, mycket likt det som kunden ville ha men betydligt billigare, lade in det i ett fullkomligt liknande paket, placerade detta bakom disken, och

då det andra paketet föll — det var ingen slump — så behöfdes det ej en sekunds tid för att göra ett utbyte. Damen fick god vara och billigt pris, men hon fick något helt annat än hon trodde sig få.

Suezkanalen. Enligt ostindiska tidningar skola sedan längre tid tillbaka underhandlingar vara i gång mellan engelska regeringen och Suezkanalbolaget om afträddande af ett landområde vid kanalen, genom hvilket England skulle erhålla nyckeln till kanalen från Medelhafssidan. Här af framgår att England icke genom besittningen af Aden, detta Gibraltar vid Röda hafvet, tror sig säkert om att beherrska den nya vägen för världshandeln, utan tänker fatta postö invid sjelfva kanalen, något som Frankrike icke numera lär kunna hindra.

Nyupptäckt droppstensgrotta. I närheten af Barmen i Westfalen har man gjort en intressant upptäckt. Vid uppkastandet af en graf stod man plötsligt fram-

för en stor öppning i ett stenlager, och då man såg närmare efter, befans denna öppning leda till en stor droppstensgrotta. En hastig undersökning gaf vid handen, att till denna grotta ledde labyrintartade gångar, tre å fyra alnar höga, i hvilka de skönaste droppstensbildningar finnas. Äfven anträffades derstädes ett skelett, af hvad slags djur vet man ännu icke. Att vandra omkring i grottan var emellertid mycket svårt, till följe af de många nedfallna stenarne och den mycket slippiga, för det mesta sluttande marken. Man har bl. a. i grottan anträffat ett slags sjö, om hvars djup och storlek man hittills ingenting känner.

Innehåll: Sid.

Den sammanträdande riksdagen	17.
Teaterfrågan:	
Några ord om teatern af <i>E. Stjerström</i>	20.
Undervisningsstatistik	23.
Blick på pressen	27.
Strödda underrättelser:	
Industri- och Konstmuscer. En sidenkramhandlars bekännelser m. m.	29

Anmälan.

SAMTIDEN,
Veckoskrift för politik och litteratur,

utgifves under år 1871, i syfte att i frisinnad anda behandla företeelserna inom samhället, litteraturen, vetenskapen, sköna konsterna och den periodiska pressen. I alla civiliserade länder, utom vårt eget, har man känt behovet af sådana skrifter, som kunna med större skyndsamhet än tidskrifterna, samt större utförlighet och noggrannhet än de dagliga tidningarne, behandla offentliga ämnen; särdeles i England och Nordamerikas Förenta stater hafva dessa veckotidningar fått en politisk betydelse. Utgifvaren har föreställt sig att ett sådant behof äfven förefinnes i Sverige och har gjort till sin uppgift att efter måttet af sina krafter söka fylla det.

Samtiden utkommer hvarje lördags morgon med ett ark dubbelspaltig imperialoktav, som vid årets slut åtföljes af register och titelblad. Hvarje nummer kommer så vidt möjligt, att utgöra ett helt för sig, innehållande uppsatser i politiska, litterära, tekniska och andra allmänna ämnen, öfversigter af den periodiska pressen, samt slutligen valda snärra berättelser, skildringar och notiser, som kunna utgöra en bildande och underhållande läsning för alla samhällsklasser.

Prenumerationspriset, deri inbegripet postarfvodet för landsorts-prenumeranter, är 10 rdr för helt, 5 rdr 50 öre för halft år och 3 rdr för kvartal. Prenumeration mottages på postkontoren, hos bokhandlarne och i Stockholm på de vanliga utdelningsstäl- lena för Tidningar.

OBS. *Alla meddelanden rörande Veckoskriften ställas till Expeditionen af Samtiden, N:o 28 Norra Smedjegatan, kontoret 1 trappa upp.*